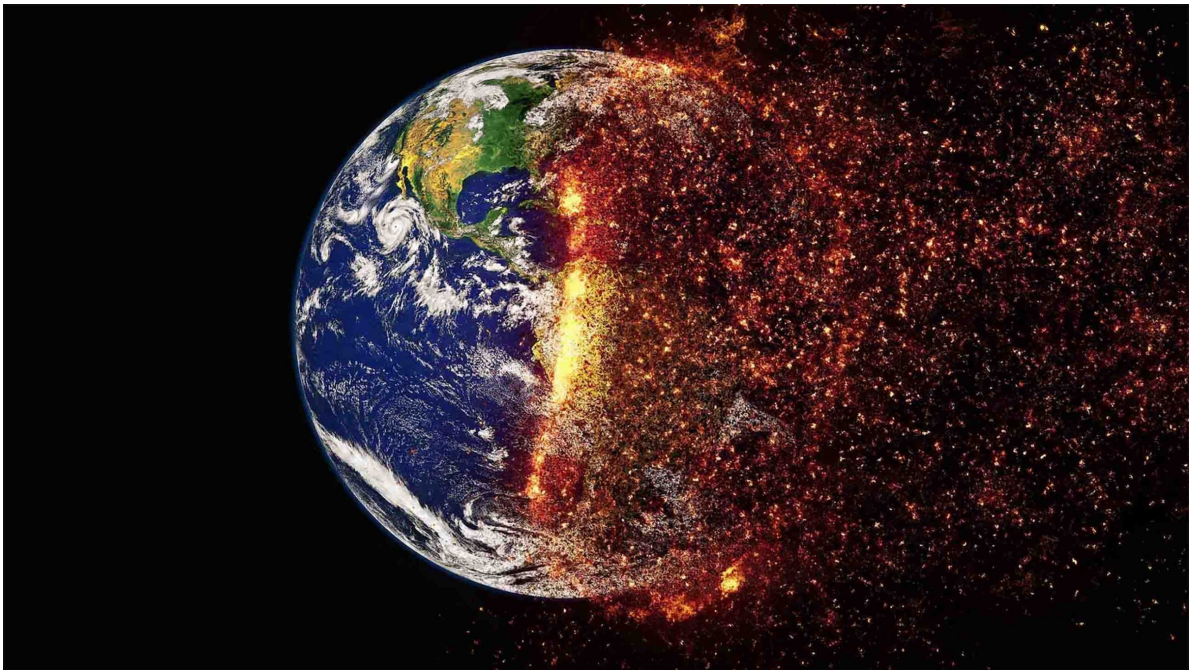

Diari de les idees 14

D'aquí a menys d'un any tindran lloc unes eleccions presidencials als Estats Units que no només seran determinants en clau interna sinó també pel que fa a les relacions internacionals en un món convuls i sacsejat per crisis concomitants: emergència climàtica, guerra comercial a tres bandes entre els EUA, Europa i la Xina, revoltes i protestes populars i especialment a l'Amèrica Llatina, Brexit, crisi de l'OTAN i a casa nostre el conflicte polític Catalunya-Espanya... Com a element d'actualitat té especial rellevància el procés d'*impeachment* en curs contra Donald Trump que malgrat tirar endavant, sembla que no prosperarà pel tancament de files del Partit Republicà. En efecte, en un article a *The New York Times*, Ross Douthat assenyala que cal tenir en compte la lliçó d'experiències passades i que per fer fora un president sembla que els abusos de poder que fins ara han quedat demostrats pels diferents testimonis, no seran suficients per trencar la dinàmica partidista. Tenint en compte els dos precedents a l'era moderna, els de Richard Nixon i Bill Clinton, considera que en els debats públics ni la naturalesa dels delictes, ni la posició dels partits polítics, importen tant com el fet que un president governa en un moment d'estabilitat de crisi, de bonança econòmica o de recessió. Continuant amb Donald Trump, també des de les pàgines del mateix diari, un estudi exhaustiu analitza com el flux gairebé constant dels més d'11.000 tuits publicats per Donald Trump durant els seus 33 mesos de mandat han donat forma la seva presidència amb un impacte directe en la política nacional i internacional. Per acabar amb el moment polític nord-americà, l'anunci de la candidatura del magnat Michael Bloomberg a les eleccions presidencials de 2020, pot significar un element disruptiu que acabi ensorrant les esperances del Partit Demòcrata. En l'opinió de John Nichols a *The Nation*, els demòcrates no necessiten les trivialitats multimilionàries de Bloomberg sinó una política d'indignació justa contra les campanyes

polítiques i la governança definides per multimilionaris, i contra les divisions, les desigualtats i les vulnerabilitats que això comporta.

Pel que fa a la política internacional el focus continua centrat en la persistència de la revolta de Hong Kong contra la Xina, l'esclat de protestes popular a l'Amèrica Llatina i la crisi de l'OTAN en el moment on l'Aliança Atlàntica celebra el seu 70è aniversari. El diari *The Economist* destaca l'aclaparadora victòria de l'oposició a les recents celebrades eleccions per als consells de districte on els candidats opositors gairebé han guanyat la totalitat dels escons en disputa. També alerta de que els líders de Pequín hauran de reflexionar sobre quina és la resposta adequada, ja que ara els serà més difícil contestar que la protesta és fruit d'una "mà negra" i de "terroristes". Al mateix temps, l'oposició haurà de demostrar que els seus candidats mereixen les noves responsabilitats adquirides per mitjà d'una acció de govern seriosa.

D'altra banda, després de les explosives declaracions del president francès a *The Economist*, on denunciava que l'OTAN estava en estat de mort cerebral, la cimera celebrada amb motiu del 70è aniversari de l'Aliança Atlàntica es va tancar en fals. Des de *Politico*, Paul Taylor alerta que les divisions polítiques estan soscavant els progressos militars en matèria de defensa i també assenyala que el principal perill per a l'OTAN és que Europa se'n desentengui pel fet d'estar massa ocupada amb la creació de la seva pròpia cooperació militar, i que els Estats Units continuïn actuant sense consultar els seus socis. Pel que fa a les crisis que estan sacsejant molts països d'Amèrica Llatina, en un article publicat a *The New York Times*, Steven Levitsky i María Victoria Murillo afirmen que, oblidant les lliçons tràgiques del passat, els actuals dirigents de molts països llatinoamericans estan recorrent de nou a les forces armades per resoldre les crisis socials i econòmiques a les quals han de fer front i alerten que l'afebliment del control civil sobre la cosa pública i la tolerància cap a cops d'estat encoberts poden fomentar el retorn a la violència i a la inestabilitat a tot el continent. També destaca una entrevista exclusiva de l'expresident brasiler Luiz Inácio Lula da Silva a *The Guardian*, on afirma que un cop sortit de la presó ara la seva missió és lluitar per la democràcia, a la vegada que rebutja les afirmacions segons les quals si mai tornés al camp de batalla polític -cosa que encara no ha anunciat- això podria polaritzar encara més la situació política. Finalment, en relació amb l'Orient Mitjà un article de Renad Mansour a *Foreign Affairs* apunta que si fins ara les elits polítiques han respost a les protestes populars mitjançant promeses de reformes i canvis de gabinet, aquesta vegada aquest plantejament ja no funciona i els manifestants continuen al carrer exigint canvis estructurals més amplis, la fi del sistema de clientelisme i de la corrupció endèmica.

A Catalunya, la situació ve marcada per la negociació entre ERC i PSOE sobre la investidura de Pedro Sánchez i l'acumulació d'esdeveniments que poden tenir una influència decisiva no només en la reorientació de l'estratègia independentista i la correlació de forces internes sinó també en la governabilitat d'Espanya. Una vegada confirmada la immunitat d'Oriol Junqueras en el veredict del Tribunal de Justícia de la Unió Europea, està per veure quin efecte té sobre la demanda d'extradició contra Carles Puigdemont. Dins d'aquest context, sorgeixen veus crítiques com la de Javier de Lucas que des de la filosofia política en un article publicat a *El País* analitza el concepte de

desobediència civil utilitzat per moviments com ara *Extinction Rebellion*, en les protestes a Catalunya i Hong Kong. De Lucas afirma que l'objectiu de la desobediència civil no és impugnar el marc juridicopolític de convivència, sinó impugnar un mandat que no s'ajusta a les regles de joc que tots els actors han acceptat. Paral·lelament, des de les pàgines de *Foreign Affairs* Laia Balcells argumenta les raons per les quals les elits espanyoles no acaben de fer el pas per solucionar de manera dialogada i des de la política un conflicte eminentment polític. Apunta que per això caldria que ha Espanya hi hagués un líderatge valent que considerés que la sortida a l'atzucac mereix el perill de ser castigat pels electors. En tant que la situació a Catalunya està resultant determinant per decidir la governabilitat a Espanya, Josep Ramoneda defensa a *El País* que l'esquerra espanyola i una part de l'independentisme català s'han de retrobar almenys en un punt: la defensa de la democràcia i la lluita contra el neofeixisme. Davant d'això considera que ERC no ha de dubtar en fer un pas que tindria una doble raó de ser: explorar una nova etapa, abans que l'independentisme quedi atrapat en el seu immobilisme, i sumar-se a la lluita contra la radicalització de la dreta. Mentre la demanda d'autodeterminació per part de l'independentisme continua sobre la taula, convé tenir en compte la referència del referèndum recent a Bougainville (Papua Nova Guinea) que ha passat força desapercbut en els mitjans d'aquí i que suposa un exemple recent de com un estat, malgrat les seves reticències a perdre una part del seu territori, permet la celebració d'una consulta popular, n'accepta el resultat i està disposat a engagar un procés negociador.

Sens dubte la notícia més rellevant a Europa, que fins i tot ha eclipsat els primers passos de la nova Comissió Europea, ha estat l'aclaparadora victòria de Boris Johnson a les eleccions al Parlament britànic. Martin Kettle, editor del diari *The Guardian* destaca que la victòria dels conservadors es deu en gran part al fet d'haver arrabassat als laboristes nombrosos escons en els seus feus tradicionals dels Midlands i del nord d'Anglaterra. També és molt rellevant, també en clau catalana, la victòria del SNP a Escòcia on ha obtingut 48 dels 59 escons en joc, la qual cosa li permetrà pressionar per obtenir un segon referèndum sobre la independència tot i que Johnson ha deixat clar que s'hi oposarà. Finalment, ara queda per veure si aquesta majoria absoluta de Johnson comportarà efectivament la sortida del Regne Unit de la UE el 31 de gener i com afectarà les negociacions comercials que s'obriran immediatament després. La gestió del Brexit serà precisament un dels reptes que haurà d'afrontar la Comissió Europea sota el lideratge d'Ursula von der Leyen. L'equip d'investigació de la revista *Politico* destaca també els temes més urgents que s'hauran de tractar durant els primers 100 dies de mandat: la posada en marxa del Pacte Verd Europeu, l'augment de la despesa en ajuts exteriors i programes de divulgació externa, la nova legislació sobre Intel·ligència Artificial per tal d'assegurar que les noves tecnologies s'utilitzin èticament, la iniciativa presentada per Alemanya i França per organitzar una Conferència sobre el futur d'Europa que probablement podria comportar canvis als tractats de la UE, les relacions UE-Xina, amb una cimera prevista a la primavera a Beijing o l'inici de les converses d'adhesió amb Macedònia del Nord i Albània.

Vist els pocs avenços concrets aportats per la COP25 celebrada a Madrid adquireix especial rellevància el Pla Verd Europeu aprovat per la Comissió i que vol deixar enrere un patró de creixement econòmic insostenible i caduc. Per a això, juntament amb la dràstica reducció d'emissions contaminants, el pla preveu mesures per afavorir les energies renovables, el

cotxe elèctric i el reciclatge, la millora de la qualitat de l'aire i de l'aigua, la lluita contra la desforestació, la renovació d'edificis poc eficients o la disminució de l'ús de fertilitzants i pesticides químics. Amb tot, cal destacar la reluctància dels països de l'Est i especialment de Polònia, que exigeixen ajudes per acceptar la reconversió industrial i energètica que implica el Pacte. Parlant d'un model econòmic obsolet, Joseph Stiglitz assenyala a *Social Europe* que la fe del neoliberalisme en l'existència de mercats sense restriccions, com la via més segura cap a la prosperitat compartida, s'ha esmicolat i que l'única manera de salvar el nostre planeta i la nostra civilització passa per un renaixement de la història, la revitalització de la Il·lustració i el compromís amb els seus valors de llibertat, de respecte al coneixement i d'impuls democràtic. Uns valors i uns compromisos assumits i proclamats pel moviment feminista que, amb motiu de la celebració el 25 de novembre del Dia Internacional de Lluita per l'Eradicació de les Violències contra les Dones, va sortir al carrer per manifestar-se contra el cop d'estat a Bolívia i contra el terrorisme d'Estat a Xile en considerar que la violència sexual és violència política. En una tribuna publicada a *CTXT*, els col·lectius feministes llatinoamericans diuen no a la impunitat davant els assassinats, tortures, segrestos, desaparicions, abusos, vexacions i violacions i consideren que aquesta violència té la intenció selectiva de desarticlar la potència dels feminismes i dels moviments dissidents que lluiten contra el racisme i el neocolonialisme.

Finalment, les preocupacions ètiques i morals continuen marcant l'avenç de les noves tecnologies i molt especialment de la Intel·ligència Artificial. Així, la revista *The New Yorker*, mitjançant el retrat de Roger McNamee, un dels principals dissidents de Silicon Valley després d'haver-ne estat un dels gurus, alerta dels perills monopolístics i discriminatoris que comporta l'hegemonia dels gegants de la tecnologia, mentre que Kenan Malik des de les pàgines de *The Guardian* defensa la importància del factor humà en el desenvolupament de les tecnologies mitjançant l'exemple les noves tecnologies aplicades al món del futbol. Argumenta que, a cap i a la fi, una màquina o un algoritme són tan bons (o dolents) com els han creat els humans, i que per tant no podem caure en la consideració de sobreestimar la seva capacitat de donar respostes millors i de menystenir la importància del judici humà.

Diari de les IDEES

Política internacional i globalització

Ross Douthat How Trump Survives

En la seva anàlisi del procés d'impeachment contra Donald Trump, l'autor assenyala que cal tenir en compte la lliçó d'experiències passades i que per fer fora un president nord-americà del seu càrrec podria molt bé ser que es necessitin desastres i no pas només escàndols. En aquest sentit els dos precedents a l'era moderna, els de Bill Clinton i Richard Nixon, van seguir patrons molt diferents i van tenir també finals molt diferents. Les diferències són significatives i les interpretacions divergeixen en funció dels interessos

partidistes de les parts implicades: així, els demòcrates argumenten que si Clinton va sobreviure al procés i Nixon no, és perquè els delictes comesos per Clinton eren menors mentre que els de Nixon, que eren molt greus. A la inversa, els republicans argumenten que si Nixon va haver de dimitir és perquè els republicans es van comportar de manera honorable i els demòcrates de manera partidista. Però segons l'autor, l'explicació més senzilla és que Nixon no va sobreviure al procés d'impeachment perquè durant el seu segon mandat es va produir una sèrie de xocs econòmics devastadors (crisi del petroli, caiguda de la borsa i recessió econòmica) mentre que el segon mandat de Clinton va viure el pic més important de poder, orgull i optimisme nord-americans. En darrer terme, doncs, en els debats públics sobre l'impeachment, ni la naturalesa dels delictes ni la posició dels partits polítics importen tant com el fet que l'opinió pública consideri que un president governa en un moment d'estabilitat de crisi, de bonança econòmica o de recessió.

John Nichols Democrats Don't Need Mike Bloomberg's Kinder, Gentler Plutocracy

Davant l'anunci de la candidatura del magnat Michael Bloomberg a les eleccions presidencials de 2020, l'article argumenta que si els demòcrates pretenen substituir un multimilionari fraudulent per un multimilionari legítim, això significa que no han après res dels últims quatre anys. És cert que Bloomberg és un home diferent i millor que Trump, que proposa una fiscalitat més justa, que té una postura més dura contra les armes i que comparteix l'opinió dels científics pel que fa a la crisi climàtica. Ara bé, igual que Trump, es tracta d'un empresari que veu la seva candidatura a la presidència més com una empresa personal que com a missió col·lectiva. I al parer de l'autor, més enllà dels noms dels possibles candidats demòcrates, la qüestió més important rau en la direcció que haurà de prendre un partit que ha de redefinir-se no només per derrotar Donald Trump sinó també el flagell del trumpisme a la societat. En definitiva, considera que els demòcrates no necessiten les trivialitats multimilionàries de Bloomberg sinó una política d'indignació justa contra les campanyes polítiques i la governança definides per multimilionaris, i contra les divisions, les desigualtats i les vulnerabilitats que això comporta.

The Economist Voters in Hong Kong deliver a powerful snub to Beijing

Les eleccions que han tingut lloc recentment a Hong Kong i que han donat una victòria aclaparadora als candidats de l'oposició es van celebrar per escollir prop de 450 representants als consells de districte, uns organismes sense gaire poder i que tracten bàsicament dels serveis locals. Habitualment els polítics pro-democràcia no hi dedicaven massa atenció però aquesta vegada han volgut convertir-los en un referèndum sobre les protestes. El resultat ha estat ser una participació sense precedents i una victòria aclaparadora amb la gairebé la totalitat dels escons en disputa guanyats per l'oposició. És evident, doncs, que, malgrat el caos, la interrupció del transport i els estralls provocats en l'economia per les protestes, els manifestants continuen comptant amb un fort suport per part de la població. En definitiva, ara els líders de Pequín hauran de reflexionar sobre quina

és la resposta adequada, ja que els serà més difícil contestar aquests resultats adduint que són el fet d'una "mà negra" i de "terroristes". Al mateix temps, aquesta victòria del camp pro-democràcia també representarà una pressió afegida ja que ara els seus representants hauran de dirigir els districtes seriosament i demostrar que els seus candidats mereixen les noves responsabilitats adquirides.

Martine Bulard Colère à Hongkong, poudrière géopolitique

Els manifestants que de fa mesos desafien el poder xinès a Hong Kong van començar exigint la retirada de l'avantprojecte de llei d'extradició; ara reclamen eleccions per sufragi universal. Centenars de milers de persones omplen els carrers i mostren dia rere dia la seva determinació malgrat les amenaces dels líders xinesos. L'autora considera que es tracta d'un conflicte enquistat que cau en molt mal moment per a Beijing, ja que al mateix temps Washington està intentant contenir i contrarrestar la seva puixança econòmica global. En darrer terme, una situació molt complexa que s'ha d'emmarcar dins un context d'interdependència de les economies xinesa i americana i d'estratègies geopolítiques divergents per part dels dos principals poders mundials.

The New York Times Editorial Board This Is Not Dystopian Fiction. This Is China

En aquesta editorial, The New York Times denuncia la repressió que el règim de Beijing exerceix contra la minoria musulmana per mitjà de deportacions, rentat de servei, vigilància constant, i internaments en camps de reeducació. Documents oficials recentment filtrats a Occident revelen que el que està succeint no és merament una simple campanya antiterrorista, sinó la paranoia de líders totalitaris que demanen una lleialtat total de pensament i acció i no reconeixen cap mètode de control que no sigui la coacció i la por. Aquests documents també apunten que el president Xi Jinmoing i altres alts càrrecs del govern tenen la convicció de que la Unió Soviètica es va ensorrar degut a la laxitat ideològica i a un lideratge feble, cosa que volen evitar a qualsevol preu. Finalment, una novetat aterradorà és que els líders xinesos consideren que les noves tecnologies han de formar part de l'àmpli ventall de mesures repressives contra tota possible dissidència, com ara els programes de reconeixement facial, les proves genètiques i el Big Data.

Jean-Pierre Stroobants Emmanuel Macron et les crises de l'OTAN

El diari Le Monde analitza les repercussions de les declaracions del president francès Emmanuel Macron sobre l'OTAN i considera que la resposta de l'organització ha estat la de tornar ràpidament al reflex clàssic -el de la negació- per mitjà del seu secretari general que va assegurar que, al seu entendre, l'Aliança Atlàntica segueix sent forta i que la col·laboració entre els Estats Units i els europeus és exemplar. L'autor assenyala que l'escenari de la crisi actual ja existeix de fa molt de temps i té les seves arrels ben abans de

l'elecció de Donald Trump, ja des dels reiterats avisos de l'Administració Obama als europeus per invertir més en les seves capacitats de defensa. També considera que és el futur polític de l'OTAN ara està en qüestió. Per la desunió habitual dels europeus, incapaços de marcar una línia geoestratègica pròpia i paralitzats per la simple evocació de la seva necessària autonomia estratègica. També pel canvi d'interès nord-americà cap a la zona del Pacífic, inaugurat per Barack Obama i al qual Donald Trump ha afegit un desinterès important per l'antiga relació transatlàntica. I, per descomptat, pel recent episodi turc: la invasió del nord de Síria (i el conflicte consegüent amb els aliats kurds), llançada sense consulta prèvia per part d'un important país membre de l'OTAN suposa una ruptura històrica per a una organització desorientada.

Paul Taylor Will the real NATO please stand up?

Després de les explosives declaracions del president francès Emmanuel Macron a The Economist, on denunciava que l'OTAN estava en estat de mort cerebral, la cimera celebrada a Londres amb motiu del 70è aniversari de l'Aliança Atlàntica s'ha tancat en fals. Des de Politico, Paul Taylor alerta que les divisions polítiques estan soccavant els progressos militars europeus en matèria de defensa, atès que el nucli dur informal format per les quatre principals potències ha deixat de funcionar en l'època Trump. També assenyala que el principal perill per a l'OTAN és que Europa se'n desentengui pel fet d'estar massa ocupada amb la creació de la seva pròpia cooperació militar, i que els Estats Units continuïn actuant sense consultar els seus socis.

Steven Levitsky i Maria Vitcoria Murillo The Coup Temptation in Latin America

Els autors afirmen que, oblidant-se de les lliçons del passat dictatorial de la regió, els actuals dirigents de molts països llatinoamericans estan recurrent de nou a les forces armades per resoldre les crisis socials i econòmiques a les quals han de fer front. Alerten del fet que en la mesura que històricament els militars s'han erigit com a àrbitres durant els períodes de crisis, això sempre ha tingut conseqüències negatives per a la democràcia. A la vegada, els estudis demostren que cada intervenció reforça la norma segons la qual l'exèrcit pot (i potser hauria de) intervenir en la política, la cosa fa que de retruc siguin possibles més intervencions futures. Establir un govern civil és un procés llarg i difícil. Cada cop que els militars intervenen per resoldre una crisi, per molt que els seus motius puguin democràtics, el procés d'institucionalització del control civil sobre la cosa pública es veu fragilitzat, i només recentment l'Amèrica Llatina ha començat a sortir d'aquest cicle viciós. Els autors també apunten que aquestes lliçons també s'estenen a la comunitat internacional. Si els governs estrangers prenen posició a favor d'un o altre dels bàndols enfrontats en els conflictes de la regió, i toleren cops d'estat que afavoreixen els seus aliats ideològics en lloc de defensar la democràcia, fomentaran el retorn a la violència a tota la regió.

Luis Sepúlveda Chili, l'oasis asséchée

L'autor denuncia que fins que les manifestacions multitudinàries que omplien els carrers no van ser reprimides amb una violència extrema, els economistes i els líders polítics que s'aferren al credo neoliberal de "a menys estat, més llibertat d'emprendre" explicaven que Xile vivia un autèntic miracle econòmic, gairebé per generació espontània, i n'eren proves irrefutables les xifres de creixement i les estadístiques macroeconòmiques aplaudides pel Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial. Però aquest suposat paradís no existia per a tota la població, a la vegada que els seus dirigents menystenien detalls aparentment tan trivials per les elits econòmiques com el dret a un salari just, unes pensions dignes, una educació pública de qualitat, un sistema sanitari digne d'aquest nom, etc. La pau de l'anomenat oasi xilè s'ha vist anorreada per les injustícies comeses en nom de les estadístiques macroeconòmiques i perquè la majoria de la gent ha començat a dir no a la precarietat i a reivindicar els drets que se'ls havia arrebatat. En darrer terme, afirma que no hi ha una rebel·lió més justa i democràtica que la que sacseja Xile.

Guillaume Long Cómo la OEA, y la falta de rigor de los medios de comunicación, causaron un golpe violento en Bolivia

Des de les pàgines d'Open Democracy, l'autor considera que en l'era de la política de la postveritat, un relat mediàtic basat en falsedats estadístiques va ser instrumental per enderrocar un govern democràticament electe i que ara Bolívia en patirà les conseqüències. Denuncia que el relat utilitzat per emmascarar el cop d'estat ha estat el següent: Evo Morales, delerós de perpetuar-se en el poder, va orquestrar una elecció fraudulenta, el seu poble es va indignar contra aquest acte autoritari i això va desencadenar una revolta ciutadana que va conduir a la renúncia de Morales i al seu exili. L'article també apunta que el fet que aquest relat pugui haver prosperat, en absència manifesta de proves sobre un suposat frau electoral, planteja interrogants sobre el paper que tenen els mitjans de comunicació i sobre el paper exercit per la institució que va originar aquesta suspicàcia, l'Organització d'Estats Americans (OEA).

Nick Estes Is Bolivia turning into a rightwing military dictatorship?

El diari britànic The Guardian denuncia que des de la dimissió forçada del primer president indígena de Bolívia, Evo Morales, les forces de seguretat han realitzat almenys dues massacres d'indígenes que protestaven contra el cop militar. A parer de l'autor, només poques setmanes després de la presa del poder, les proves són clares: es tracta d'una dictadura militar de dretes. També afirma que el desig d'enderrocar Evo Morales i els moviments socials indígenes que el van portar al poder existeix des de fa anys. Per exemple, un primer intent de cop d'estat es va produir el 2008, quan Media Luna, integrada per les quatre regions de l'est del país dominades per l'oposició i on es concentra la major part de la població d'origen europeu, va intentar fer secessió. En darrer terme, afirma que

durant 14 anys, els moviments indígenes bolivians van trencar l'aura d'invulnerabilitat que existia al voltant de l'oligarquia colonial i de l'elit d'ascendència europea, i que ara els indígenes estan pagant el preu per aquest pecat imperdonable.

Sam Cowie Exclusive: Bolsonaro is turning back the clock on Brazil, says Lula

En aquesta primera entrevista a un diari estranger des que va sortir de la presó fa poques setmanes, l'expresident brasiler Luiz Inácio Lula da Silva anuncia al diari The Guardian que la seva missió ara és lluitar per la democràcia, a la vegada que rebutja les afirmacions segons les quals si mai tornés al camp de batalla polític -cosa que encara no ha anunciat- això podria polaritzar encara més la situació. Diu que, precisament, si la gent va votar a favor de Bolsonaro és perquè no ell no va poder ser candidat i que ara la millor manera de recuperar el vot d'aquestes persones és parlar-hi molt. L'autor de l'entrevista afegeix que el seu Partit del Treballadors, tot i que tocat per diversos escàndols de corrupció, segueix sent de llarg el partit més popular del Brasil tot i que també un dels que més rebuig produeix després del partit de Bolsonaro.

Renad Mansour Iraq's New Republic of Fear

Des de la revista Foreign Affairs, l'autor apunta que durant la darrera dècada, els líders iraquians han reaccionat a les nombroses protestes populars mitjançant la promesa de reformes i canvis de gabinet, però que aquesta vegada aquest plantejament ja no ha funcionat. En efecte, malgrat les promeses del govern del primer ministre Adel Abdul-Mahdi de reformar la llei electoral i de plantejar la celebració d'eleccions anticipades, els manifestants continuen al carrer, exigint que el govern dimiteixi, i demanant canvis estructurals més amplis, incloent-hi la reivindicació d'una nova constitució i posar fi al sistema de clientelisme religiós i a la corrupció endèmica.

Rahman Bouzari An Iranian crisis of representation

A parer de l'autor, la recent onada de protestes espontànies contra la pujada del preu de la benzina que han tingut lloc a l'Iran s'han de contextualitzar com a part del procés revolucionari a llarg termini que està vivint el país. També subratlla que la classe política que ha governat l'Iran durant les darreres quatre dècades, tant els reformistes com els conservadors, no ha sabut abordar la crisi que afecta el sistema com a conjunt. És per aquesta raó que davant la crisi actual ha respost apel·lant a una nova/antiga retòrica de culpar als Estats Units. El fet és, però, que aquesta crisi orgànica té les seves pròpies arrels estructurals, integrades en la política econòmica de les quatre dècades d'existència de la República Islàmica. En aquest sentit, l'autor considera que les sancions dels Estats Units només han servir de catalitzador a la crisi actual i que l'autèntica naturalesa de la crisi deriva del desacord entre les elits polítiques que van prendre el poder immediatament després de la Revolució de 1979 i l'oligarquia plutocràtica que dirigeix el país des del final

de la guerra de vuit anys que va enfrontar l'Iran i l'Iraq. Al seu parer, el motiu principal d'aquestes desavinences és la crisi interrelacionada de la representació política. La política postrevolucionària iraniana ha estat tan petrificada que la mobilització popular se li podria acabar escapant de les mans. De fet, en el sistema polític iranià els considerats com a outsiders tenen poc espai de representació, tret de les activitats culturals atomitzades i marginalitzades. El principal perill és que tot i que el conjunt del país està en ebullició i que els treballadors estan farts de la privatització, la desregulació i la financiació de l'economia, no hi existeix ara per ara una traducció política d'aquests greuges socioeconòmics.

Kate Lyons Bougainville referendum: region votes overwhelmingly for independence from Papua New Guinea

A Papua Nova Guinea, els habitants de la regió autònoma de Bougainville han votat de manera aclaparadora a favor de la independència en un referèndum no-vinculant on gairebé el 98% dels votants (176.928 persones) ho va fer a favor del sí. Ara el govern de Papua Nova Guinea haurà de negociar amb els independentistes per veure quina sortida donar-hi i veure si, finalment, es permet a Bougainville separar-se de la resta del país, decisió final que haurà de prendre el parlament de PNG. Entre els independentistes hi ha el temor que el govern de PNG, que no vol establir un precedent per a altres províncies independentistes, pugui anar retardant el procés de negociació, i alguns observadors consideren que podria passar una dècada abans que Bougainville pugui esdevenir un estat independent.

Catalunya, Espanya i Europa

Javier de Lucas ¿Qué es y qué no es desobediencia civil?

Javier de Lucas analitza des de la filosofia política el concepte de desobediència civil utilitzat per moviments com Extinction Rebellion o les protestes de Catalunya i Hong Kong, els límits dels quals no són gaire clars. Basant-se en les aportacions del filòsof nord-americà Hugo Adam Bedau apunta que la desobediència civil consisteix en una infracció pública i no violenta d'un mandat legal (lleí, sentència, actuacions administratives pròpies de polítiques públiques, etc.) amb l'objectiu d'aconseguir que aquest mandat sigui anul·lat, al·legant que no s'ajusta al marc jurídic comú dle qual emana la legitimitat legal del mandat impugnat. La desobediència civil és civil perquè és pacífica, pública i es basa en els principis del sistema jurídicopolític. També destaca com a element polèmic que la majoria dels teòrics de la desobediència civil exigeixen com a prova del caràcter civil no només la no violència i la remissió als principis de l'ordenament jurídicopolític, sinó també la disposició a acceptar el càstig que s'imposa a la infracció de la norma. Finalment, i tal com argumentava Hannah Arendt, davant de la desobediència civil, la resposta governamental no pot quedar confinada només a l'àmbit jurídic, ha de ser decididament política. Tot i això, per a l'autor el fet de recórrer a estratègies de mobilització ciutadana vinculades a la història de la resistència no violenta no constitueix necessàriament desobediència civil, sinó que en

moltes ocasions és una altra cosa: insurrecció, rebel·lió o fins i tot revolució; això sí, no violentes. Així succeeix, al seu parer, amb la invocació de la desobediència civil que fa a Catalunya una part del moviment independentista de caràcter inequívocament pacífic: són manifestacions de resistència no violenta, però no desobediència civil. En darrer terme, considera que per parlar de desobediència civil no n'hi ha prou que les actuacions siguin no violentes i que el punt clau és veure és si invoquen o no un fonament de legitimitat acceptat de manera comuna, perquè l'objectiu de la desobediència civil no és impugnar el marc juridicopolític de convivència, sinó -molt al contrari- impugnar un mandat perquè s'entén que no s'ajusta a les regles de joc que tots han acceptat.

Umut Özkirimli Catalonia mon amour

El polític turc Umut Özkirimli planteja a Open Democracy com un país que sovint ha estat considerat com un exemple d'èxit del multiculturalisme s'ha vist immers en una batalla dirimida per un nacionalisme metastàtic. Considera que d'una banda, el govern espanyol va actuar com si l'únic argument possible fos la llei mentre que, de l'altra, el govern català va actuar com si la llei no existís. Afirma que en una situació tan complicada de resoldre com l'actual, el matís ho és tot, cosa que s'oblida massa fàcilment enmig de l'allau de notícies que conformen els titulars de premsa i els missatges a les xarxes socials. En la paleta de matisos avançada per l'autor, en primer lloc assenyala que la independència no significa el mateix en funció de la persona enquestada. Segon, el moviment de protesta potser va de baixa en termes quantitius però està molt més ben organitzat que no pas abans. Tercer, l'independentisme català és un moviment de classe mitjana/alta, com la majoria dels moviments nacionalistes que han tingut èxit a a història. I, finalment, apunta que un estat independent no és el resultat probable de tot aquest procés ja que l'atenció dels mitjans de comunicació no significa un suport internacional al secessionisme, com els independentistes van poder comprovar l'octubre del 2017. Acaba afirmant que si "massa sensatesa pot ser una bogeria", com deia Cervantes, en el cas de Catalunya probablement un mínim de sensatesa sigui el que més es necessita.

Laia Balcells A Way Out of Spain's Catalan Crisis

La professora de la Universitat de Georgetown Laia Balcells argumenta en aquest article de Foreign Affairs que tot i que l'independentisme català sempre ha estat aclaparadament pacífic, les elits polítiques i socials espanyoles acostumen a equiparar-lo amb el terrorisme d'ETA. L'autora argumenta que, de més a més, el diàleg amb Catalunya no dona rèdits electorals, contràriament a les preses de posició més dures, i és així com la crisi catalana ha donat ales a l'extrema dreta de Vox mentre els qui defensen solucions dialogants i pactistes han perdut vots com ara Unidas Podemos. Apunta que la veritable solució requereix donar un pas radical i convocar un referèndum d'independència legal, acordat i vinculant. Permetre un referèndum vinculant suposaria arriscar-se a la secessió i totes les complicacions que això comportaria però a la vegada significaria un procés de deliberació obert en què els ciutadans poguessin expressar lliurement les seves preferències, la qual cosa donaria als catalans una sensació d'empoderament polític, fos quin fos el resultat.

Però per això caldria que ha Espanya hi hagués un líder valent que considerés que la sortida a l'atzucac mereix el perill de ser castigat pels electors. L'autora conclou, però, que aquest lideratge encara no existeix i que, per tant, la desescalada de la tensió a Catalunya continua sent un somni llunyà.

Josep Ramoneda Doble paso

En aquest article Ramoneda defensa que l'esquerra espanyola i una part de l'independentisme català s'han de retrobar almenys en un punt: la defensa de la democràcia i la lluita contra el neofeixisme. Considera que ha arribat l'hora de començar a descontaminar el clima produït per la pugna entre el fonamentalisme constitucional i el fonamentalisme patriòtic ja que les urnes han deixat una sola opció: un govern d'esquerres que hauria de ser un lloc natural per a aquells que segueixen creient que la defensa de la democràcia exigeix la lluita ideològica contra el neofeixisme. Amb tot, alerta d'una banda contra els poders que no deixen d'alimentar la fantasia de la gran coalició entre PSOE i PP, i de l'altra, una Esquerra Republicana que, un cop més, dubta mentre els seus adversaris criden que ve el llop i els seus socis de govern a Catalunya xiuxiuegen la paraula traïció. Davant d'això considera que Esquerra no ha de dubtar en fer un pas que té doble raó de ser: explorar una nova etapa, abans que l'independentisme quedi atrapat en el seu immobilisme, i sumar-se a la lluita contra la radicalització de la dreta. Perquè la democràcia està en perill. I no només aquí.

Ignacio Sánchez-Cuenca Noticia electoral sobre Vox para la izquierda

A l'hora d'explicar la gran pujada de Vox a les darreres eleccions espanyoles, l'autor assenyala que les dades revelen que el vot a la ultradreta depèn sobretot de la identitat nacional i, en menor mesura, de la immigració i que, per tant, la ideologia explica més aviat poc. I és que els partits d'esquerra obtenen millors resultats en aquelles comunitats autònomes en què la identitat nacional espanyola és més feble i a l'inrevés, com més forta és la mitjana espanyolista de la comunitat autònoma, menor és l'avantatge de l'esquerra sobre la dreta. Pel que fa als resultats de Vox, clarament, la capacitat explicativa de la identitat nacional és més gran que la de la identitat ideològica. Allà on més feble és la identitat nacional espanyola, menor és el vot a Vox. Les dues excepcions són Múrcia i Almeria, dues províncies costaneres i limítrofs, amb forta base agrícola, en què el suport a Vox té a veure fonamentalment amb actituds xenòfobes. Pel que fa a les conseqüències polítiques d'aquesta anàlisi, si la identitat nacional s'ha transformat en un factor fonamental de la competició política a Espanya, l'esquerra no mirar cap a una altra banda dient que el debat territorial o identitari la perjudica. Com menys parla l'esquerra de la qüestió nacional, més espai discursiu i electoral conquereix la dreta, és a dir, amb més força s'imposa la identitat espanyola excoent. I, per descomptat, si l'esquerra decidís tractar la qüestió nacional en els termes en què ho fa la dreta, llavors perdria tota esperança de poder guanyar. Per consegüent, l'autor considera que sense que això signifiqui deixar de banda els seus temes habituals (redistribució, igualtat, drets laborals, feminisme,

ecologia), l'esquerra ha de defensar i oferir una forma de viure la identitat nacional que sigui coherent amb el seu ideari. No pot refugiar-se en llocs comuns ("el nacionalisme és burgès", "les fronteres són un anacronisme", "el futur passa per Europa", "les banderes són excloents"), sinó que ha de convidar la ciutadania a experimentar una identitat alternativa a la del nacionalisme excloent que està impregnant la política espanyola.

Martin Kettle This election will transform British politics

Després de l'aclaparadora victòria de Boris Johnson a les eleccions britàniques, Martin Kettle, editor del diari The Guardian, fa una valoració dels resultats on destaca que la victòria dels conservadors es deu en gran part al fet d'haver arrabassat als laboristes nombrosos escons en els seus feus tradicionals de les regions industrials dels Midlands i del nord d'Anglaterra. Un altre aspecte destacat és la victòria del SNP a Escòcia amb una pujada de 13 escons (obtenint 48 dels 59 en joc) que li permetrà pressionar per obtenir un segon referèndum sobre la independència tot i que Johnson ha deixat clar que s'hi oposarà. El tercer punt clau és la derrota històrica dels laboristes que obtenen el pitjor resultat des de la II Guerra Mundial, la qual cosa significa l'adéu d'un Jeremy Corbyn que no ha sabut aglutinar el vot remainer al voltant del seu partit. Finalment, ara queda per veure si aquest èxit respon només a l'eslògan de campanya "Get the Brexit done" o si significa un suport més ampli al nou conservadorisme de Johnson, i si la majoria absoluta comportarà efectivament la sortida del Regne Unit de la UE el 31 de gener.

Manfred Weber Five ways to fix European democracy

Ara que la nova Comissió Europea ha començat a caminar, Manfred Weber, president del grup parlamentari del PPE presenta les seves propostes per a millorar l'acció i la qualitat democràtica de les institucions europees. En primer lloc, considera que el Parlament hauria d'insistir en exercir un dret real d'iniciativa legislativa com el que gaudeixen tots els parlaments nacionals, i això no requereix canvis en els tractats. Segon, el Parlament hauria de fixar l'agenda legislativa per a la Comissió Europea i el seu mandat hauria d'estar determinat per les prioritats acordades per les forces polítiques proeuropees del Parlament. En tercer lloc, cal que el Parlament reforci els poders de control i investigació, per tal de fiscalitzar no només la tasca de la Comissió, sinó també els projectes realitzats pels governs nacionals amb fons europeus. Quart, cal empènyer la nova Comissió a retallar els procediments burocràtics per tal de concentrar-se en les iniciatives que millor es puguin realitzar a nivell europeu per tal de combatre el fals relat que utilitzen alguns governs nacionals dient que Europa té la culpa de tot el que va malament a casa seva. Finalment, afirma que ha arribat el moment de posar en marxa un procediment vinculant que regeixi el mecanisme segons el qual el Parlament i el Consell elegiran el proper president de la Comissió Europea després de les eleccions europees de 2024.

Dacian Cioloș How to remake the EU

També des del grup parlamentari liberal de Renew Europe s'ha aprofitat la posada en marxa de la nova Comissió per plantejar les seves propostes per a una Europa millor. Si bé Europa sempre ha estat capaç de renovar-se i d'operar canvis de rumb, l'autor, president del grup liberal al Parlament Europeu, afirma que massa sovint aquests canvis han estat desestructurats i caòtics. Davant dels importants reptes que Europa ha d'afrontar, des de l'auge del populisme d'extrema dreta a l'emergència climàtica o les amenaces a l'estabilitat europea, la UE necessita urgentment trobar noves maneres d'adaptar i renovar la confiança en el seu valor. Cioloş considera que la proposta, presentada per Emmanuel Macron a principis d'aquest any i recolzada per Renew Europe al Parlament Europeu, de crear una Conferència sobre el Futur d'Europa és un pas clau en aquesta direcció. La idea és millorar el procés de presa de decisions de la UE, connectant millor les prioritats amb les expectatives dels ciutadans. També considera que ja és hora d'analitzar de manera crítica l'estat de la democràcia europea i la manera de prendre decisions a nivell de la UE. També és necessari augmentar la participació directa dels ciutadans, fer més transparent el funcionament de la UE i augmentar la capacitat de les institucions europees d'actuar i parlar amb una sola veu. En darrer terme, per assolir aquest objectiu, la Conferència sobre el futur d'Europa haurà d'abordar diverses qüestions importants, entre les quals hi ha la qüestió de com implicar més directament els ciutadans europeus a l'hora de designar els polítics que dirigeixen les institucions de la UE i de dissenyar les seves polítiques.

Politico Von der Leyen's real 100-day challenge

L'article repassa alguns dels temes més importants que haurà d'afrontar la nova Comissió Europea durant els seus primers 100 dies de mandat. Així, la posada en marxa de polítiques ambicioses com ara el Pacte Verd Europeu i la proposta de von der Leyen d'augmentar de 30 per cent de la despesa de la UE en ajuts exteriors i programes de divulgació externa requeriran uns nivells de finançament igualment ambiciosos. Tanmateix, molts dels països rics de la UE que suporten les càrregues pressupostàries més pesades s'oposen a qualsevol augment mentre que la cada vegada més probable sortida del Regne Unit deixarà un buit pressupostari que podria requerir un augment de les contribucions dels altres estats membres, això només per cobrir les despeses dels programes existents. Pel que fa a les noves tecnologies, von der Leyen ha promès tenir enllestida una nova legislació sobre Intel·ligència Artificial en un termini de 100 dies per tal d'assegurar que les noves tecnologies s'utilitzin èticament. Però paral·lelament existeix una intensa pressió dels lobbies de les indústries tecnològiques que adverteixen contra una regulació massa apressada. També destaca la iniciativa presentada per Alemanya i França per organitzar una Conferència sobre el futur d'Europa que probablement podria comportar canvis als tractats de la UE. Finalment, altres temes candents en aquest inici de legislatura seran les relacions UE-Xina, amb una cimera prevista a la primavera a Beijing o el desacord sobre l'inici de les converses d'adhesió amb Macedònia del Nord i Albània, que la UE espera resoldre abans d'una cimera dels Balcans occidentals el mes de maig.

Rym Momtaz i David M. Herszenhorn Berlin and Paris outline plan for EU makeover

La revista Politico analitza el document que Alemanya i França han elaborat per proposar un projecte per a una “Conferència sobre el futur d’Europa” de dos anys de durada amb l’objectiu de revisar gairebé tots els aspectes del funcionament de la UE, inclosos els possibles canvis de tractats, amb vistes a aconseguir una Europa més unida i sobirana. La segona fase, encara més crucial se centrarà en les prioritats polítiques i tindria una durada de dos anys que culminaria amb les presidències alemanyes i franceses del Consell de la UE que es produiran a la segona meitat del 2020 i a la primera meitat del 2022, respectivament. El document també demana un compromís amb els ciutadans de baix a dalt, com ara mitjançant la creació de grups de ciutadans de la UE seleccionats aleatòriament per fer propostes, així com l’organització conferències polítiques temàtiques que se celebrarien a països diferents de la UE.

James Blake The European Union Needs to Prepare for the Next Wave of Migrants

L’autor de l’article alerta que s’està produint un augment de noves arribades de migrants al continent però que Europa ni tan sols té un pla a curt termini, i molt menys una estratègia a llarg termini. Tenint en compte això, l’autor considera que la UE necessita una nova política coherent tant per donar resposta a les necessitats actuals i preparar-se per a futures arribades massives, i que hauria d’iniciar un debat sobre quatre punts clau. Primer, Alemanya i França, els dos països que més refugiats han acollit, haurien d’augmentar gradualment el nombre de refugiats i comunicar els beneficis d’aquest enfocament als seus veïns europeus, particularment el creixement a llarg termini que els migrants poden oferir a les seves economies. En segon lloc, la Unió Europea i els governs nacionals haurien d’incrementar i millorar la coordinació entre els estats i els organismes internacionals i proporcionar finançament addicional tant a les policies nacionals com a organismes transnacionals com la Interpol. La UE també hauria de proporcionar suport, recursos, formació i intel·ligència addicionals per combatre les xarxes de tràficants que es beneficien de la migració. Tercer, els actors no estatals, com ara les organitzacions no governamentals, les empreses i els alcaldes, haurien de coordinar-se per oferir una política efectiva per a unes fronteres més obertes. Finalment, la UE hauria de combatre de manera més efectiva la retòrica populista contra els refugiats i els migrants ja que aquests només prosperaran si se’ls dóna l’oportunitat d’integrar-se a la seva nova societat i contribuir al seu desenvolupament.

Democràcia, diversitat i cultura

Mariano Torcal ¿Ideología, nacionalismo español o inmigración? Las claves del voto a la ultraderecha

En la seva anàlisi dels resultats de les eleccions espanyoles del 10N, l'autor considera que el creixement de Vox està relacionat amb una activació de la identitat nacional que té conseqüències tant sobre el conflicte centre/perifèria com, en major mesura, sobre el fenomen immigratori. També apunta que l'efecte de la immigració és substancialment major que l'efecte de la percepció de la situació catalana i que seria per tant absurd pensar que el desitjable diàleg polític que cal posar en marxa per a resoldre el conflicte català pugui fer disminuir el nombre de votants de Vox. Per combatre les seves idees, Torcal assenyala la necessitat d'abordar en l'espai públic, amb rigor i claredat, un procés informatiu i de diagnòstic rigorós que ajudi els ciutadans a formar les seves opinions sobre ambdós temes i que vagin més enllà dels interessos comercials i partidistes dels responsables de fer arribar la informació als ciutadans. En segon lloc, cal apel·lar a la responsabilitat moral i històrica de la dreta democràtica perquè tracti de fer front a la retòrica alarmista i curulla de desinformació interessada sobre aquests temes i que dona peu a opinions amb posicions extremes i poc fonamentades. Un cop fet el diagnòstic, conclou que no podem demorar-nos ni un minut a fer front a aquests manipulacions i desmuntar els discursos que afavoreixen l'odi i que propicien el creixement electoral dels extremistes de dretes.

Ewan McGaughey 21st century human rights are technological, environmental and co-operative

L'article planteja quins haurien de ser els drets humans al segle XXI i argumenta que igual que el programari dels nostres telèfons mòbils, els drets humans tradicionals s'han d'actualitzar constantment per estar al dia amb els nous temps. L'autor considera que els drets tecnològics del segle XXI han d'incloure tot el que sigui necessari per garantir que les persones puguin participar plenament en la societat de manera a fer possible el desenvolupament lliure i complet de la nostra personalitat. Així, doncs, assenyala que el dret a la banda ampla és el dret a la llibertat d'expressió del segle XXI, el dret a la protecció de dades és el dret a la privacitat, el dret contra la discriminació algorítmica o l'assetjament en línia són les prioritats per al dret a la igualtat. Juntament amb els drets tecnològics, també apunta l'existència dels drets ambientals. L'energia eòlica és ara mateix més barata que qualsevol altra font energètica, així com també els vehicles, furgonetes i autobusos elèctrics són més barats que els vehicles de combustible fòssil. Però sabem que si ho deixem tot a mans del mercat, el desplegament de les noves fonts d'energia serà tan lent com quan els cotxes van substituir els cavalls: el canvi serà massa lent per contrarrestar la crisi climàtica. Al seu parer, el dret a compartir els avantatges que proposa la ciència significa que els governs tenen el deure de canviar el més ràpidament que la tècnica ho permeti. Més encara, el dret de tots els pobles a la seva riquesa i als seus recursos naturals significa que el nostre aire, els nostres oceans i la nostra terra no han de ser degradats per la indústria dels combustibles fòssils.

Branko Milanović Antifragile states

Basant-se en les aportacions fetes per Nassim Taleb en el seu llibre Antifragile (Penguin, 2013) on introdueix el concepte d'antifragilitat referit a "coses que es beneficien del

desordre”, Branko Milanović explica com la globalització ha permès als petits estats convertir-se en actors importants en l’escena política mundial a la vegada que ha donat la possibilitat a les grans ciutats d’expandir-se més enllà dels seus estats-nació. Argumenta que gràcies a la globalització, l’especialització dels petits estats en activitats de nínxol els permet prosperar ja que no necessiten produir cotxes ni telèfons mòbils per enriquir-se ni necessiten ni tan sols tenir un mercat intern. N’hi ha prou amb trobar una activitat que relativament pocs altres països ofereixen i per a la qual hi hagi una demanda global creixent. Paral·lelament, l’èxit d’aquests estats també es replica a nivell subnacional i grans ciutats com Londres, Nova York, Miami o Barcelona ofereixen molts dels serveis i avantatges que trobem als petits estats nació.

Daphne Halikiopoulou Resisting the seductions of populism

El món canvia ràpidament. La intel·ligència artificial, el canvi climàtic i els canvis demogràfics configuren les estructures de les nostres societats i determinen les característiques dels nous reptes que hem d’afrontar. Sembla lògic, doncs, que el canvi social vagi seguit per canvis polítics, ja que és probable que els perdedors d’aquests processos responguin electoralment a la seva desfeta. Per a molts, això explica l’auge de les polítiques populistes, és a dir l’augment del suport electoral als actors polítics que busquen retornar la política al poble, sovint en nom de recuperació del control i de la restauració la sobirania nacional, insistint en la dicotomia entre el “poble pur” i les “elits corruptes”. Per fer-hi front, l’autora considera que la democràcia liberal –o pluralista o representativa– no és una idea abstracta i normativa. És el marc institucional sobre el qual es fonamenten les nostres democràcies. Els parlaments i el sistema judicial garanteixen l’estat de dret i inclouen les institucions intermediàries que prenen, legitimen i implementen decisions societals col·lectives.

Jorge Almeida Fernandes Que pensar das rebeliões que agitam o mundo?

L’any 2019 es pot considerar com un procés accelerat entre protestes generalitzades: de França a Hong Kong, passant pel Líban, Xile, Iraq, Colòmbia o Bolívia, són nombrosos els indrets on han aparegut moviments de protesta de gran amplitud. A primera vista, aquests moviments tenen poc en comú si no és que les protestes solen esclatar a partir d’un petit esdeveniment que fa vessar el vas i que progressivament van guanyant amplitud fins a desafiar l’elit política o el model econòmic. L’autor es planteja quin és significat d’aquestes convulsions i assenyala que una qüestió clau és esbrinar si es tracta de moviments revolucionaris o bé si només es tracta d’una sèrie de brots de còlera espectaculars. Assenyala que les revoltes rarament es converteixen en revolucions ja que una revolució consisteix en enderrocar un règim i posteriorment dur a terme importants transformacions socials. Conclou, recurrent a l’expertesa de Moisès Naim, que aquests grans moviments de protesta tindran continuïtat en el temps i que haurem d’aprendre a viure en ecosistemes propensos a tumults i revoltes. En darrer terme, les societats i els seus líders hauran d’aprendre a conviure amb protestes freqüents al carrer, en alguns casos només molestes i

transitòries, i en d'altres com a inici de processos de canvis revolucionaris.

Isabel Valdés El mapa de les violències

Les agressions no només són físiques ni aquestes són les úniques que fan mal. La violència de gènere adopta diverses formes, des de psíquiques a patrimonials o socials. En aquest article l'autora fa un repàs a les diferents expressions del masclisme: la violència física (la més fàcil de reconèixer, la més evident i la que sempre recullen les estadístiques); la violència sexual (entesa com a qualsevol intromissió no permesa en el cos d'una dona); la violència psicològica (que sempre acompanya, i gairebé sempre antecedeix la violència física); la violència vicària (la que exerceixen els maltractadors contra terceres persones per fer el màxim mal possible a la parella o exparella); la violència econòmica (mitjançant l'exercici, d'una manera o altra, del control sobre els diners per aconseguir un perjudici psicològic i minvar la independència de la dona); la violència patrimonial (com per exemple trencar objectes de valor de la parella, amagar-los, impedir l'accés a documents o a habitacions de la casa, amagar el correu o la documentació personal); la violència laboral (mitjançant la bretxa laboral i l'exercici dels càrrecs de comandament); la violència institucional (tràfic de persones i prostitució, assetjament i ciberassetjament, persecució per haver avortat) i la violència social i simbòlica (matrimoni forçós, mutilacions genitals, crims d'honor).

Coordinadora Feminista 8M de Chile / NiUnaMenos Argentina La violencia sexual es violencia política

Amb motiu de la celebració el 25 de novembre del Dia Internacional de Lluita per l'Eradicació de les Violències contra les Dones, els feminismes llatinoamericans van sortir al carrer per manifestar-se contra el cop d'estat a Bolívia i contra el terrorisme d'Estat a Xile en considerar que la violència sexual és violència política. Els col·lectius feministes llatinoamericans diuen no a la impunitat davant els assassinats, tortures, segrestos, desaparicions, abusos, vexacions i violacions. Consideren que aquesta violència té la intenció selectiva de desarticlar la potència dels feminismes i dels moviments dissidents. La violència sexual és violència política contra les dones que fan front al neoliberalisme i al seu sistema d'endeutament, obediència i explotació. També denuncien l'aliança entre l'extractivisme, el racisme i els fonamentalismes religiosos que es disputen el control dels cossos-territoris de les dones i que enllacen el racisme amb l'avançada neocolonial.

Josefina L. Martínez i Cynthia Burqueño Violencia, Estado y punitivismo

L'article assenyala que en moltes ocasions quan es coneix un nou femicidi, es posa en marxa una maquinària perversa que carrega les culpes sobre la víctima mentre instrumentalitza el dolor dels seus familiars i amics. Paral·lelament, l'estratègia dels partits conservadors i d'extrema dreta consisteix en tornar a denominar la violència de gènere com

a “violència intrafamiliar” per intentar així revertir la roda de la història. Per fer-hi front, les autores parteixen de les investigacions de l’antropòloga Rita Segato on estudia la qüestió de la violència cap a les dones des d’una postura antipunitivista i on assegura que no es pot posar fi a aquest flagell ni amb la llei ni amb la presó, sinó que el que cal canviar és la societat perquè voler aturar aquest tipus de delictes amb la presó és com voler eliminar el símptoma sense eliminar la malaltia. Per això aposten per un feminisme antipunitivista i que no aïlli artificialment la violència de gènere de la resta de les violències que genera el sistema capitalista, ja que tota interpretació de la violència cap a les dones separada de la resta d’entramats de dominació (explotació, racisme, etc.) perd poder explicatiu, no permet comprendre el conjunt de violències i no afavoreix el disseny d’una estratègia adequada per enfrontar-la.

Houda Louassini Feminismo islámico: ¿oxímoron u oportunidad?

El punt de partida de l’autora és el posicionament de feministes de reconegut prestigi com Nawal El Saadawi o Wassyla Tamzali que contesten la legitimitat del feminisme islàmic, al·legant la seva inadequació per acompanyar la lluita per la igualtat de drets ja que, segons elles, la juxtaposició feminisme/islam és un oxímoron. Tot i respectar-la, Louassini s’hi oposa argumentant que la lluita de la dona en el món musulmà no pot esperar la resolució de vells dilemes. En aquest sentit, reconeix que la mundialització ha perjudicat seriosament l’Islam, perquè en l’era de les tecnologies, paradoxalment, és la seva versió més retrògrada la que triomfa a les xarxes. Encara que sigui veritat que estem assistint a un fenomen planetari, les tendències feixistes estan tornant amb força, es desenterren els vells fantasmes, en definitiva res de nou sota el sol, a part la velocitat de la propagació de les idees i l’influx massiu de fake news que propicien la manipulació intensiva d’una franja de la societat. Per tant, considera que l’objectiu fonamental com a feministes hauria de ser aprendre a escoltar, dialogar, evitar parlar en el nom de totes les dones sense coneixement. I, sobretot, deixar lloc a l’altre perquè en aquesta lluita el factor humà hauria de prevaler sobre la ideologia.

Economia, benestar i igualtat

Editorial Revista CTXT La reforma laboral debe ser derogada

L’editorial de la revista Contexto manifesta que, arran de la sentència del Tribunal Constitucional que ha avalat la interpretació de l’article 52d de l’Estatut dels Treballadors que permet l’acomiadament per baixes mèdiques intermitents justificades, s’ha posat en evidència, un cop més, la necessitat de derogar com més aviat millor la reforma laboral, atès que aquesta llei contravé el conveni de l’OIT que estableix que no hi pot haver acomiadaments basats en baixes motivades per una qüestió de salut. L’editorial també posa de relleu que la modernització d’un país significa la capacitat d’afrontar conjuntament, per part de la gran majoria, els diferents reptes als quals s’ha d’anar fent front. La modernització de les relacions laborals està profundament vinculada a l’existència d’institucions, normes i costums que representin i canalitzin adequadament les demandes

dels diferents grups socials. Unes relacions laborals modernes són les que permeten que les empreses i els treballadors afrontin els nous reptes tecnològics, productius i d'internacionalització des de la regulació política del conflicte capital/treball, la qual facilita -encara que no garanteix- el consens social. En aquest sentit, les reformes laborals imposades per Alemanya al Sud d'Europa han tornat el poder unilateral als propietaris de les empreses, una característica pròpia del segle XIX. Conclou que és urgent, per tant, que el nou govern d'esquerra que intenten formar el PSOE i Unidas Podemos anunciï i emprengui, sense dilació ni mitges tintes, la derogació de la reforma laboral, i que convoqui els agents socials per consensuar un nou marc laboral més just, equitatiu, garantista i democràtic.

Gabriel Flores ¿Estamos a las puertas de una nueva recesión?

Tal com denuncia l'autor, la por a una nova crisi econòmica s'ha convertit en un excel·lent factor de mobilització social dins del context de cites electorals repetides, i per això hem assistit a una utilització política d'aquest nou fantasma de la recessió, sense que els partits en competició fessin el mínim esforç per aportar alguna llum al necessari debat sobre la seva probabilitat. El presagi de la nova recessió s'ha utilitzat de múltiples formes, per denunciar el veto del poder econòmic a un govern socialista que inclogués alguns ministres d'Unidas Podemos; per explicar la persistència de l'independentisme català en la via unilateral a fi d'escapar de la depressió econòmica en què pot instal·lar-se Espanya; o per justificar que Pedro Sánchez no mantingués l'oferta de govern de coalició amb Unidas Podemos abans de l'estiu. Però l'autor argumenta que perquè l'actual desaceleració econòmica es transformi en una altra crisi seria necessària la inacció de les institucions europees i la persistència de polítiques econòmiques errades. Més enllà de les disputes polítiques, les dades i les previsions assenyalen que no hi ha recessió a la vista i que el que s'està produint des de fa una mica més d'un any és una significativa desaceleració econòmica que continuarà en els propers dos anys. Al seu parer, no hi haurà una nova crisi econòmica com la que acabem de conèixer per molt que els factors que la poden generar siguin nombrosos, els instruments de política econòmica disponibles per combatre-la siguin febles i la pròpia creença d'una nova recessió a Europa per part de l'opinió pública i d'inversors i mercats puguin estar canviant els comportaments dels agents econòmics fins al punt de convertir-la en una profecia autocomplerta.

Financial Times ECB's Christine Lagarde talks of Europe's 'moment of opportunity'

Amb motiu de la seva presa de possessió com a nova directora del Banc Central Europeu, el diari Financial Times destava que Christine Lagarde ha demanat als governs europeus d'impulsar les inversions públiques i augmentar l'harmonització en serveis, bancs i mercats de capitals per tal de reequilibrar l'economia de l'eurozona en benefici de la demanda interna. En el seu primer gran discurs programàtic, Lagarde ha afirmat que Europa viu un moment d'oportunitats per afrontar els reptes plantejats per les tensions comercials i pels canvis tecnològics.

Frédéric Lordon Le capitalisme ne rendra pas les clés gentiment

En aquesta entrevista Joseph Andras estableix el vincle entre protecció dels més dèbils de la societat i defensa del medi ambient, posant l'accent en els primers atès que si persistim a maltractar la Terra, aquesta finalment acabarà per perjudicar els éssers humans. La qüestió, però, és saber quines seran les víctimes i Andras apunta que, com és habitual, seran els més dèbils els qui acabin per pagar el preu fort. Afirmar que el despertar sobtat de la consciència política de certes classes socials urbanes educades cap a la causa de defensa del planeta li produeix efectes contrastats atès que per salvar la Terra ens plantegem oposar-nos al lliure comerç internacional però que quan es tractava de salvar les classes treballadores de l'hecatombe econòmica, una posició proteccionista era gairebé considerada com l'antecamera del feixisme. Està clar que s'està formant visiblement un poderós efecte climàtic en amplis segments de la societat i per tant val la pena utilitzar-lo per tal de denunciar i fer front al responsable directe de l'emergència climàtica -el capitalisme- i també per acceptar-ne la conseqüència lògica: per salvar el planeta, per salvar els éssers humans, caldrà sortir del capitalisme.

Joseph Stiglitz The end of neoliberalism and the rebirth of history

Durant 40 anys, les elits dels països rics i pobres van prometre que les polítiques neoliberals conduirien a un creixement més ràpid i que els beneficis disminuirien perquè tothom visqués millor. Per a Stiglitz, la credibilitat de la fe del neoliberalisme en l'existència de mercats sense restriccions com a la via més segura cap a la prosperitat compartida s'ha esmicolat. El descens simultani de la confiança en el neoliberalisme i en la democràcia no és ni una coincidència ni una mera correlació sinó la prova palpable que el neoliberalisme ha socavat la democràcia durant aquests darrers 40 anys. I a la vegada, la forma de globalització prescrita pel neoliberalisme ha deixat individus i societats senceres sense la capacitat de controlar una part important del seu propi destí. Stiglitz també considera que ara estem vivint les conseqüències polítiques d'aquest gran engany: la desconfiança cap a les elits, cap a la "ciència" econòmica en què es basava el neoliberalisme i cap al sistema polític corromput que ho ha fet possible. En darrer terme, si la crisi financera del 2008 no va ser capaç de fer-nos veure que els mercats sense restriccions no funcionen, la crisi climàtica sí que ens ho hauria de fer veure perquè si les coses continuen així el neoliberalisme posarà fi a la nostra civilització. Segons Stiglitz, l'única manera d'avançar, l'única manera de salvar el nostre planeta i la nostra civilització, és un renaixement de la història. Hem de revitalitzar la Il·lustració i comprometre'ns amb els seus valors de llibertat, de respecte al coneixement i de democràcia.

Sostenibilitat i canvi climàtic

Paola Tamma et al. Europe's Green Deal plan unveiled

Una de les primeres mesures de la nova Comissió Europea ha estat de fer pública el seu Pacte Verd Europeu amb el qual vol deixar enrere un patró de creixement econòmic considerat insostenible i caduc. Per a això, juntament amb la dràstica reducció d'emissions contaminants, el pla preveu mesures per afavorir les energies renovables, el cotxe elèctric i el reciclatge, la millora de la qualitat de l'aire i de l'aigua, la lluita contra la desforestació, la renovació d'edificis poc eficients o la disminució de l'ús de fertilitzants i pesticides químics. Pel que fa al calendari, al març la Comissió Europea proposarà la seva nova llei climàtica. A l'estiu, l'organisme comunitari proposarà arribar al 50%, i fins i tot el 55% de descens d'emissions en 2030 respecte a 1990, un llindar més ambiciós que el 40 % actual. Al llarg de 2020 també es proposaran altres iniciatives com un pla per a l'energia eòlica marina, un programa de renovació d'immobles, una estratègia industrial, i una nova legislació sobre bateries i economia circular. Amb tot, cal destacar la reluctància dels països de l'Est i especialment de Polònia, que exigeixen ajudes per acceptar la reconversió industrial i energètica que implica el Pacte Verd Europeu.

Alice Bell We've already got a climate crisis - let's not turn it into a culture war

L'autora alerta de que els eslògans no són suficients per canviar l'opinió d'aquells que neguen l'emergència climàtica o s'hi mostren escèptics, i que els activistes s'han de relacionar i debatre fins i tot amb els seus més ferotges oponents. Evidentment, això no vol dir estar d'acord amb les seves opinions però tampoc no cal desestimar-les d'entrada: el que cal és mantenir intercanvis autèntics en què s'escoltin tots els arguments i ser prou agosarats per debatre i contraargumentar amb persones amb les quals no estem d'acord. Es pot parlar de tot i des de diferents valors i enfocaments quan es tracta del canvi climàtic però sense ser complaent amb el nacionalisme banal. L'autora conclou que és fonamental tractar d'implicar els adversaris en els canvis que necessita la nostra societat per evitar les catàstrofes climàtiques i iniciar una guerra cultural inútil.

Alexander Zaitchik Can the Catholic Church Save the Amazon?

La celebració del Sínode de bisbes de l'Amazònia que es va reunir a Roma al mes d'octubre representa una fita històrica atès que ha manifestat el seu compromís amb una ecologia integral en la qual tothom estigui interconnectat i ha alertat davant de la urgència que suposa una crisi climàtica impulsada per la violència d'un sistema econòmic depredador i consumista que amenaça tota la creació. L'autor situa l'origen d'aquest posicionament en l'Encíclica del Papa Francesc de 2015, sobre la cura de la nostra llar comuna, més coneguda com Laudato Si, on es va introduir per primera cop el concepte d'ecologia integral a la doctrina de l'Església. D'acord amb aquesta Encíclica, l'ecologia integral exigeix una solidaritat nova i universal que s'apropi a la natura i lluitar per substituir els combustibles fòssils sense demora.

Fiona Harvey 'There are no excuses left': why climate science deniers are running out of rope

En aquest article, Fiona Harvey, corresponsal de medi ambient del diari britànic The Guardian, explica com han canviat les actituds respecte de la situació del clima al llarg dels darrers deu anys i com arran dels progressos de la ciència climàtica i de la intensificació de les advertències sobre l'emergència, els posicionaments i les accions dels negacionistes del canvi climàtic també s'han endurit i intensificat. També alerta que els arguments basats en fets no serviran mai el propòsit dels negacionistes i que, per consegüent, el trolling és l'últim refugi dels que ja han perdut la batalla dels fets i de la raó. En definitiva, el nostre coneixement climàtic ha augmentat molt en 15 anys i ara ningú no pot dir que no disposem de prou dades, que ens manca la tecnologia, o que les mesures de defensa del clima són massa cares. Tots aquests pretextos han estat desmentits i refutats per nombrosos i rigorosos treballs científics. Ja no s'hi valen excuses i ara correspon als periodistes assegurar-se que ja no hi ha refugi per als negacionistes a les sales de juntes dels mitjans de comunicació, als llocs web que propaguen fake news, o rere la façana del populisme.

Audrey Garric Crise climatique : l'appel de 11 000 scientifiques pour éviter des « souffrances indescriptibles »

El diari Le Monde es fa ressò d'una extensa tribuna publicada a principis de novembre a la revista BioScience per més d'11.000 científics, climatòlegs però també biòlegs, físics, químics o agrònoms, de 153 països, on alerten que els éssers humans s'arrisquen a sofrir patiments indescriptibles relacionats amb l'emergència climàtica. Demanen que es duguin a terme transformacions globals de les nostres formes de vida per preservar la vida a la Terra. Per evitar que nombroses regions del planeta es tornin inhabitables, els científics proposen sis vies d'actuació. Demanen l'eliminació dels combustibles fòssils a favor de les renovables, l'eliminació ràpida de les subvencions al carbó, el petroli i el gas i un preu més elevat del carboni, i també advoquen per fomentar la reducció del consum de carn, la protecció dels ecosistemes que ajuden a emmagatzemar CO₂ (com ara manglars o aiguamolls) o l'estabilització (i idealment la reducció) de la població. Aquesta proposta, però, ha concitat moltes crítiques ja que s'hi ha vist una mesura adreçada als països en desenvolupament, particularment a l'Àfrica.

Alfie Stirling i Mathew Lawrence What cost the Earth?

Per als autors, la crisi climàtica és fonamentalment una crisi política i, per tant, cal fer-hi front des de la democràcia per tal de construir una societat post-carboni basada en la justícia i la prosperitat. Però no n'hi ha prou amb bona voluntat perquè la tebior en aquest tema és el camí cap a l'aprofundiment de l'apartheid climàtic, on els menys responsables de la crisi són els qui en suporten el pes. Afirmen que no ens podem permetre esperar més, no podem endarrerir-nos, i els qui tenen més recursos i són els principals responsables de la crisi han de pagar i passar a l'acció. Perquè si bé no es pot calcular el cost exacte de la

descarbonització, una cosa està molt clara: el preu de la inacció sempre serà molt superior. Continuar amb una política tecnocràtica amb mentalitat empresarial no només és antidemòcratic, sinó que comporta el risc de garantir la descarbonització a costa de la justícia, amplificant els fracassos d'un sistema econòmic que impulsa l'emergència climàtica. Els autors, però, adverteix que la finestra d'acció és molt estreta i que només una acció transformadora basada en un canvi radical de la inversió pot aconseguir-ho.

Innovació, ciència i tecnologia

Eddie Wax Catalonia's bid for digital independence

La revista Politico es fa ressò dels esforços duts a terme pel govern de la Generalitat per crear el que s'anomena una "república digital", la qual cosa li permetria exercir de manera efectiva alguns poders, fins i tot si el govern de l'Estat volgués imposar el seu control directe. També ressenya l'intent del govern espanyol de combatre aquesta iniciativa mitjançant l'adopció d'un decret que, tot i no esmentar específicament Catalunya, fa referència a "fets recents i greus ocorreguts a una part del territori espanyol". L'article també recull les declaracions de Jordi Puigneró, conseller de Polítiques Digitals i Administració Pública, que afirma que el govern català recorrerà la llei als tribunals espanyols.

Gabriela Martínez Recopiladores de datos: la cara oculta de la inteligencia artificial

L'autora de l'article alerta de la paradoxa subjacent al fet que els processos d'aprenentatge automàtic requereixen de persones que els entrenin i que tot sovint aquests treballadors són invisibles i a més precaris. Apel·lant als resultats d'una investigació feta per la Universitat de Ciències Aplicades HTW Dresden i als treballs de l'antropòloga Mary Gray, coautora del llibre Treball fantasma, denuncia que cal evitar que Silicon Valley construeixi una nova subclasse global i que el terme de Intel·ligència Artificial amaga tot el treball humà que hi ha al darrere. En efecte, es necessita recopilar moltes dades, contextualitzar-les, anotar-les i estructurar-les per poder entrenar la IA a fer qualsevol de les coses que semblen sorgir de manera màgica i independent de les mans humanes. Però moltes d'aquestes tasques són fetes per persones invisibles sobretot en països com la Xina, Filipines, Índia o d'Àfrica i d'Amèrica del Sud. En definitiva, els humans i les màquines treballen junts en estructures cada vegada més complexes, i així per exemple els que entrenen cotxes autònoms utilitzen cada vegada més tecnologia d'IA però, paradoxalment, el creixement de la IA augmenta la demanda de mà d'obra formal, la qual cosa seu torn augmenta la demanda d'automatització de la IA.

Michael D. Shear How Trump Reshaped the Presidency in Over 11,000 Tweets

Aquest estudi exhaustiu realitzat per The New York Times anallitza con el flux gairebé constant dels més d'11.000 tuits publicats per Donald Trump durant els seus 33 mesos de mandat ha moldejat la seva presidència i el curs de la política nacional i internacional. Els seus assessors argumenten que el president nord-americà pretén conrear la imatge d'un home que entén la "gent normal" i que el seu estil sense polir, la seva mala puntuació i la seva aparent autenticitat li permeten diferenciar-se de l'estil polit i sovint anodí dels mitjans de comunicació i de la majoria dels candidats que opten a ser el seu oponent a les eleccions de 2020. Per a Donald Trump, Twitter és l'arma més potent per imposar-se als "poderosos" que considera que han controlat durant massa temps el flux d'informació, a la vegada que considera que representa la democratització de la informació en tant que tothom rep els seus tuits al mateix temps, des de la mestressa de casa al lampista fins a l'executiu multimilionari o el corresponsal d'un mitjà acreditat de la Casa Blanca. Ara que s'acosta l'any de les eleccions per a un possible segon mandat, Twitter també es configura com una eina imprescindible per presentar-lo com un president que defensa els ciutadans de les anomenades elits polítiques, que Trump titlla d'"aliança descarada de polítics demòcrates corruptes, buròcrates i mitjans de comunicació propagadors de fake news".

Brian Barth Big Tech's Big Defector

L'article repassa la trajectòria de Roger McNamee, un dels principals magnats de Silicon Valley, que va acumular una immensa fortuna com un dels pioners i que ara s'ha convertit en un dels seus principals crítics. McNamee va veure la indústria de les noves tecnologies com un experiment creatiu i rendible en la resolució de problemes. La seva preocupació per a l'ètica no va aflorar fins al 2012 quan Uber va acudir a ell per obtenir capital d'inversió i McNamee es va adonar que Silicon Valley havia canviat. "Tots aquests volien ser monopolistes", va dir recentment. "Tots volen ser multimilionaris". Posteriorment, també es va assabentar que Facebook permetia que el programari de reconeixement facial identificués els usuaris sense el seu consentiment i que els anunciants discriminessin els clients, com per exemple les empreses immobiliàries que podien excloure del visionat d'anuncis clients potencials en funció de la raça.

Kenan Malik Technology will never replace human judgment. Look at football...

Prenent com a exemple les noves tecnologies aplicades al món del futbol, l'autor argumenta que si bé es avenços tecnològics són molt importants i beneficiosos, el VAR (Video Assistant Referee) demostra que, en darrer terme, fins i tot les noves tecnologies acaben dependent de les persones que les utilitzen. En aquest sentit, considera que la controvèrsia sobre el VAR va molt més enllà de l'àmbit i dels interessos dels aficionats al futbol ja que ens ajuda a aclarir la nostra relació amb la tecnologia en general, en un moment en què aquesta, i molt

especialment la Intel·ligència Artificial, comença a donar forma a molts aspectes de la nostra vida, des de la possibilitat de tenir cotxes sense conductor fins a algoritmes que puguin prendre decisions sobre el tractament mèdic que hem de seguir. L'autor assenyala les lliçons que podem extreure de l'aplicació del VAR i les estén a la tecnologia en general. En primer lloc, el judici humà és imprescindible: la tecnologia ens pot ajudar a prendre millors decisions, però en qüestions importants poques vegades pot substituir la presa de decisions humanes. Segon, el VAR ens recorda la importància del context. Ja sigui al futbol o a la societat, no partim de les normes que s'han de seguir sinó que comencem amb una visió de com volem que el joc, o la societat, sigui i utilitzem regles o lleis adequades per assolir aquests objectius. L'aplicació mecànica de normes o lleis, independentment del context, té poc sentit. Finalment, el VAR ens demostra que és perillós imaginar que la tecnologia proporciona necessàriament respostes més objectives. Al cap i a la fi, una màquina o un algoritme són tan bons (o dolents) com els han creat els humans, i és per això que els algoritmes sovint són esbiaixats. En definitiva, la tecnologia és una eina molt útil però no podem caure en el parany de sobreestimar la seva capacitat de donar respostes millors i de menystenir la importància del judici humà.